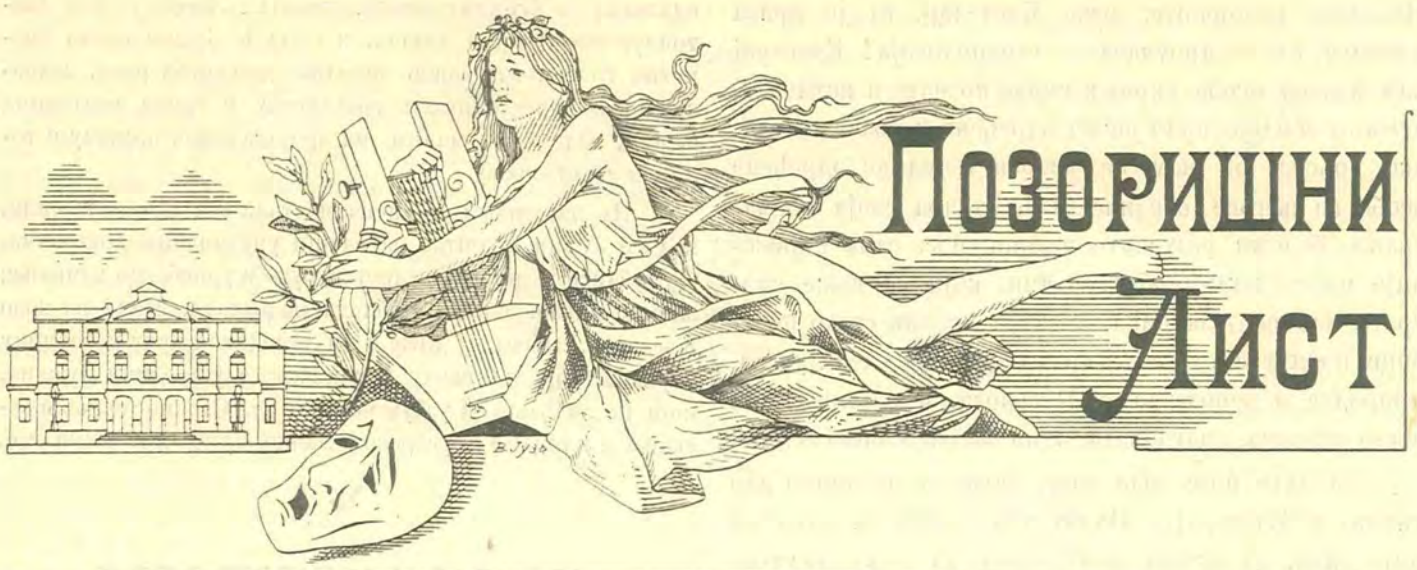

Позоришни Лист

БЕОГРАД 8. МАРТА 1901. | УРЕДНИК Бранислав Ђ. Нушић | ГОДИНА ПРВА — БРОЈ 18.

Хосе Ечегарај

Наша је публика имала прилике да се упозна са неким делима Ечегарајевим, но поближе тешко да познаје овог славног песника који је, уз Ибзена, Бјернсона и Стриндбера од новијих писаца највише завладао светском позорницом. Приказујући, ма и у најкраћем, његов рад нашој публици, ми му одајемо поштовање, које је он у пуној мери заслужио. Ечегарај је и као политичар и као песник заслужио да га и најшира публика најудаљенијег кута Европе упозна.

Као политичар, Ечегарај је неуморно радио за бољитак људског друштва и неустрашиво подизао свој глас у обрану човечанских права. Па од важности је и његов рад на научном пољу. Али њега чекаше много већа слава на песничком пољу, где је убрзо постао неуморан и заслужан радник. Беше му 41 година (у год. 1876.) када се озбиљно одао своме новом позиву; тај преокрет у његовом животу учинили су први сјајни успеси на позорници. Од тада се он свом душом својом одао драмској уметности. Сваки његов нов комад беше тријумф и победа великог му духа, а неки су, са своје смелости идеја, подигли читаву олују.

У првим својим комадима Ечегарај је скроз романтичан. Но и овим својим романтизмом је он велике услуге учинио шпањолској позорници. Он је пречистио укус публике и потиснуо је са позорнице отужна и болешљива дела, која су тада јако омиљена била. Постигавши то, Ечегарај се брзо отргао од романтизма, а прихватио се психолошке анализе. У једном свом комаду износи нам жену, која не толико из покварености, колико из слабости вара свога мужа. Напослетку га и убије.

Много се боље огледа овај нови правац у драми „Лудост или поштење?“, где се приказује конфликт човечанске дужности са дужностима мужа и родитеља. Лоренцо, човек идеалног поштења, дошао је до сазнања, да иметак, што га је стекао, није његов и он се очајно ломи: хоће ли га задржати и тиме погазити образ и правду, или ће га повратити и тиме бацити своју жену у црну невољу, а ћерку, која љуби, убити, унесрећити. У „Великом Галеоту“ нам се приказује светина, која својом клеветом руши породичну срећу и убија два недужна створења.

Ечегарај нас задобија простотом својих комада. У њега нема мистерија и изненађења; експозиција је кратка, тачна и јасна, расплет логичан. У Ечегараја не налазимо силне детаље, као у Ибзена, њему је више до акције, до драме. Ечегарајеве особе се свагда боре против нечега, што је у њима, у њиховом срцу: против идеја, осећања и страсти. То су свагда истинита бића, која мисле и осећају као и ми.

Ечегарај се јако разликује од свога такмаца на северу, од Ибзена. Овај гомила силне детаље, као сликар који ради сукцесивним ретуширањем. Њему је до што веће јасноће и реалности. Акција се тешко креће, а криза нас често изненади, и то с тога, што у оној гомили сићушних детаља не можемо често распознати оно, што је најглавније. На против Ечегарај нам износи најпотребније, онолико, колико треба, да упознамо главну страст особа. Свака појава у његовим делима је уједно и напредак у радњи. Најпосле, Ибзенова бића су готово увек изнимна бића, која врло ретко сретамо у животу.

Ибзеново позориште, рече Кастелар, то је права клиника, где се проучава — терапологија! Ечегарај нам износи особе скроз и скроз познате и истините, страсти и идеје врло јасне, одређене и познате; или, ако хоћете, он нам не износи поједине одређене особе из његове средине, већ сабира своја посматрања, бележи резултате и прикупља само најважније црте. Тиме добијамо тип, који се може сматрати као синтеза бића, која је песник свако посебице посматрао. Ето зато су његова дела јасна, природна и вероватна, а Ибзенова, и ако лепа, али често нејасна, магловита и по кадшто врло чудна.

За дуго није знао свет, какав се песнички дар скрива у Ечегарају. Политичка борба за дуго му није дала, да окуша своју снагу на пољу драмске уметности, али његов први покушај беше у једно и његова прва победа. „Он се у засенку спремао за светлост“, бар што се тиче песничког му деловања. Као научник и политичар, Ечегарај беше још од пре чувен и славан. Нема сумње, и Ечегарај има своје Сарсеје и Шпајдле, али то му ни најмање не може сметати, да се уврсти међу прве уметнике модерног доба.

— as. —

ПОЗОРИШНЕ ВЕСТИ

Опроштајна представа. — Кнез Сумбатов-Јужин, наш уметнички гост, после успешнога рада у нашој средини, опростио се са српском публиком у уторак, 6. ов. м. као *Кин* у Диминој драми истога имена. Опроштај је тај био и срдачан и топао и одушевљен. Публика га је и дочекивала и изазивала пљескањем и бурно га поздрављала. Шест венаца му је предато овога вечера у знак признања његове целокупне уметничке игре. Сви су били од ловорике, махом са дивним нашим тробојкама и златним натписима. Они су послати: 1). од српских књижевника, 2). од Српског Новинарског Удружења, 3). од престоничког грађанства, 4). од старог позоришног управитеља Фотија Иличића, 5). од Позоришне Управе, и 6). од чланова Краљевско Српског Народног Позоришта. Сваки је венац за Јужина било ново изненађење, а кад му је прочитан натпис и са глумачкога венца, он је морао да покрије руком очи, да уздржи сузе, које су му се у очима заблистале од великог узбуђења.

Поред одушевљенога признања од стране публике, на свршетку комада је предата Јужину повеља, којом га је Господин Министар Просвете, на предлог управе позоришне, поставио за почасног редитеља нашега позоришта. Повељу, нарочито израђену на пергаменту воденим бојама, прочитао је г. Јанко Веселиновић, књижевник и члан управе. Публика је то поздравила трократним: живео! Затим је прочитан натпис са великог албума, у коме су слике чланова позоришне управе и целокупног позоришног уметничког особља. И томе се чину публика одазвала са бурним: живео, живео!... Завеса се још дватрипут спуштала и дизала, и онда је Јужин веома тронутим гласом изговорио неколико дирљивих речи, захваливши се престоничком грађанству и свима факторима њеним, великим и малим, на пријатељском пријему и толиком одликовању.

Ну најлепшта је сцена настала иза завесе на бини, кад се Јужин праштао са својим уметничким друговима. До публике је допирало многоструко и урнебесно клицање: живео, живео, живео! Публика радознала, стаде на ново пљескати, завеса се диже и ми угледасмо пуну позорницу глумаца, који пљескаху и клицаху, а у средини Јужина, који не знађаше од узбуђења шта ће. Ово последње пљескање и клицање другарско јамачно му је било најмилије.

ДРАМСКЕ И МУЗИЧКЕ ВЕСТИ

Једна антиклерикална драма. (Електра, драма у 5 чинова, написао Бенито Перес Галдос).

Шпанија сада стоји пред ужасно огорченим верским ратом. Крваве религиозне трагедије из средњега века поново су у Шпанији уведене у репертоар. У истински, историјски репертоар. Либерализму, тој најмоћнијој снази човечанскога напретка, оглашава понова рат крута, мемљива и отрцана језуитска догма. То је сада, на освитку двадесетога столећа, као нека ужасна иронија. Званични језуитизам не радо гледа како се чеда цркве постепено отресају плесниних предрасуда, којима клицу треба тражити у добро прорачуњеноме мистицисму, и упиру своје полуслепе очи ка сјајноме сунцу конзеквентнога либерализма. Језујити су свесни пораза, који мора наступити кад то сунце продре кроз густе облаке којима они обавијају своје верне. Рим неће равнодушно да гледа како се Шпанија отреса вековнога духовнога јарма и како халапљиво удише модерне слободоумне идеје. И зато у Шпанији, на лозинку из Рима, од извеснога времена, бесни олуја против либерализма. У Шпанији сада ничу манастири као печурке. Ти манастири установили су занатске и индустријске радионице, заводе за прање и глачање рубља, клинике, апотеке, разне фабрике, штампарије, и том конкуренцијом, јер не плаћају пореза, бију световне конкуренте. Али њима није то још довољно. Они пишу брошуре у којима својим вернима објављују, да је либерализам грђи грех од крађе и разбојништва, да не читају либералних новина и до смрти да гоне све оне, што слободоумно мисле.

У ширим круговима народа створила је та борба огорчење. Бурним скупштинским дебатама то је предмет. Новине свакодневно о томе говоре. И није онда никакво чудо, што су у Шпанији тако одушевљено поздравили Галдоса, кад је пред њих изишао са својом драмом, која је била врло веран представник тога његовога осећања.

Галдоса, у његовој домовини, као романсијера, рачунају у прве величине. Он је и до сада писао драме, али са сумњивим успехом. Фабулу су му увек хвалили, али га његова навика анализирања, мимо воље, одведе у бесплодна причања и тако се драмска радња изгуби, као цвет у ко-

рову. У својем најновијем комаду „Електра“ трудно се да се те махне ослободи.

Електра је ћерка једне даме из шареног света. Она је невина девојка, отворена срца, весела. У једноме заводу изредно је васпитана, па кад јој је умрла мајка — о чијем животу она није ништа знала — нађе гостољубиво уточиште у својега ујака, Гарције Јусте. Њезин, ујак, дон Урбано, као и њезина тетка, доња Евариста, врло су побожни католици и врло ревносни посетиоци цркве, али се, при том, увек труде, да на овој земљи што удобније живе. Домаћи пријатељ и саветник овога побожнога пара је фанатични и интолерантни Салвадор Пантоја, он припада, као световни коадјутор, језуитскоме реду; у њему видимо, мајсторском руком оцртаног, представника онога замршенога морала, који је познат под именом „језуитски“. Пантоја у тој кући заповеда као прави владар. И он, чијим је поводом Електра примљена у ујакову кућу, жељан да је спасе од мајчина живота, хоће да је покалуђери. Али то није за Електрин укус, не, можда, због тога, што она нема наклоности ка томе позиву, него зато, што је смртно заљубљена у Максима, својег рођака, једног врло талентованога инжињера. Максимо, он представља модерно време, такође је заљубљен у Електру, па је зато њезин савезник у ужасноме боју, који се бије између ње и Пантоје. Пантоја неустрашиво иде својему циљу. Он је грозан, непомирљив, он је персонифицирани фанатизам, који се ничим не да умекшати. Али све његово грозно понашање према Електри није само израз обичнога језуитског морала. Пантоја тежи узвишенијем циљу. Он је *отац* Електрин! У својој младости био је прави дон Хуан и имао је однос с мајком девојчином. Он се сада каје због онаквога живота и хоће Богу да принесе, као жртву кајања, невину душу Електрину.

Максимо и Електра од свега се срца љубе. Како ће спречити да се не узму? Лагање и претварање допуштено је у извесним околностима, каже језуитски морал. „Ти се не смеш удати за Максима, јер је он твој *брат* — каже Пантоја Електри. Он свесно лаже, али od majorem Dei gloriam. Сирота Електра, ван себе од ужаса, бежи и полуди. Сада долази појава између Максима који попу проникне у душу, и Пантоје, који се у себи радује и све то стрпељиво слуша. Максимо га тресне о под и бије га, али овај све с радошћу сноси, јер је он уверен, да је његова победа. Овај четврти чин је неоспорно најбољи. У њему има поезије, узвишенога покрета идеје, кретања, дирљивости, страсти и трагична акција достиже, у последњим сценама, свој врхунац.

У последњем чину налази се Електра у манастиру. Максимо мисли како ће је ослободити. Она је још под ужасним утицајем Пантојевих речи, па је спопадају халуцинације. Она види своју мајку, која јој вели, да Максимо *није* њезин брат, и да напусти манастир, ако у себи не осећа љубави да се Богу посвети. Максимо уђе у манастирски врт и она му полети у загрљај. Пантоја дође и пита преплашеним гласом: „Зар бегаш, Електра?...“ „Она не бежи“, одговара Максимо, „она се диже из мртвих!“.

Тако се свршава драма, чији је симболизам врло јасан. Дијалог је жив, нервозан, пун садржине, богат духовитим и поетским мислима.

Највећа заслуга ове драме је та, што је то реч у своје време.

Већем делу публике извађено је из душе, кад Максимо, хватајући Пантоју за гушу, каже: „Да си поклет, змијо једна!...“

СРПСКА ПОЗОРИШТА

У Србији:

Нишко позориште „Синђелић“ отпутовало је, пре неколико дана из Ниша за Крагујевац да приреди циклус одабраних комада. Како „Синђелић“ одавно није био тамо, то су сви изгледи, да ће он у Крагујевцу врло добро проћи.

Ми му то желимо од свег срца, јер његова стара слава то заслужује.

Позориште „Србадија“, за које смо јавили раније да се кренуло за Алексинац, на општи захтев Крушевачког грађанства, остало је да приреди још неколико представа од којих су представљане: „Покојни Тупинел“, „Једна ноћ у Берлину“, „Кокар и Бикоке“, „Обреновић и Луњевица“, „Крвна освета“, „Французи у Кини“, „Зец“ „Зулејка“ и „Рибокоса“. Позориште „Србадија“ Остаје још да приреди ове комаде: „Дупла пуница“, „Нервозне жене“, „Језуита и његов питомац“ и „Лукреција Борџија“, па ће одатле отпутовати за Алексинац или Ћуприју.

Позориште Мике Стојковића бави се још у Пироту, где је имало доста добра успеха.

Позориште Фотије Иличића, за који дан завршава рад у Зајечару, где је врло добро примљено, и полази за Књажевац где ће остати до Ускрса.

Позориште Михајила Димића бави се сада у Чачку. Одатле ће скорим отпутовати или за Ужице или Краљево.

У Банату:

Српско Народно Позориште (Новосадско) бави се већ од две-три недеље у Панчеву и даје са успехом своје представе. Од новитета дали су Нушићевог „Обичног човека“, који је врло добро примљен. Од истога писца спремају и драму „Тако је морало бити“, којој ће представи, по својој прилици, и писац с другим гостима присуствовати.

У Босни:

Позориште П. Ћирића бави се у Бања-Луци одакле се — како чујемо — спрема да отпутује за Пешту (!) на неколико представа. То би било прво српско позориште које би на дуже време давало представе у Пешти.

Док о овоме што више сазнамо проговорићемо опширније.

Позориште Дим. Гинића бави се сад у Дервенти где не пролази баш најбоље, усљед слабог представљачког особља.

Позориште Драг. Милошевића даје представе у Босанском Новом. И ако је друштво доста слабо, ипак је тамошња српски живаљ настао да му се опстанак осигура.

R.

СРПСКО КРАЉЕВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

ПРЕДСТАВА 46. **У ПРЕТПЛАТИ 25.**

У БЕОГРАДУ, У ЧЕТВРТАК 8. МАРТА 1901.

МИКАДО

или

ЈЕДАН ДАН У ТИТИПУ

Јапанска опера у два чина, написао М. С. Цилберт, превео Мита Живковић. Музика од Артура Суливана. — Редитељ г. **Гавриловић.** — Капелник г. **Покорни.**

ЛИЦА:

Микадо од Јапана (јапански цар)		г.	Л. Рајковић
Нанки-Пу, његов син, прерушен у свирача што иде од села до села, заљубљен у Јум-Јуму		г.	Павловић
Ко-Ко, тајни саветник, врховни делат и заклети главосек у Титипу		г.	Динуловић
Пух-Бах, државни чиновник за све послове		г.	И. Станојевић
Шиш-Туш, племић		г.	Д. Јовановић
Ки-ки, Микадов Лепезоноша и тајни саветник за температуру		г.	Стојчевић
Јум-Јума	сестре, Ко-Кове пупиле	г-ђа	Тодосићка
Пити-Синга		г-ца	Миљковићева
Пип-Бо		г-ђа	Павловићка
Катиша, старија дама, заљубљена у Нанки-Пуа		г-ђа	Станојевићка
Кацека,	Јапанкиње	г-ђа	Тодоровићка
Амицинга,		г-ђа	Миљковићка
Бел-Либо,		г-ца	Алексићева
Пип-Сонга,		г-ца	Богдановићева
Делала,		г-ца	Петровићева
Кали-Фиа,		г-ђа	Стојчевићка
Бих-Хоа,		г-ца	Николићева
Тиш-Фуа,		г-ђа	Динуловићка
Мин-Мина,		г-ца	Д. Поповићева
Јелд-Сиа,		г-ца	Вечеринац

Јапански племићи, јапанска гарда, јапански пажеви, јапански народ. — Догађа се у граду Титипу у Јапану. — Први чин: у дворишту Ко-Кове палате. — Други чин: у Ко-Ковој башти.

Каса је отворена од 9 до 11 часова пре подне, и у вече у 7 часова.

ЦЕНЕ МЕСТА

Ложа у партеру и првој галерији **12** динара; ложа на другој галерији **8** динара. — **У партеру**: фотеља **3** динара, паркет **2** динара, партер **1,50** динара. **На првој галерији:** балкон **3** динара, седиште I реда **1,50**, седиште II реда **1,20** динара. — **На другој галерији:** балкон **1,50** динара; сва остала места по **1** динар. — **На трећој галерији:** сва места по **0,50** динара.

Претплату на „Позоришни Лист“ примају позоришни момци, који га и разносе, или администрација листа, која се налази у згради Народног Позоришта.

ПОЧЕТАК У 8 САХАТА, СВРШЕТАК У 11.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ